

ถอดบทเรียนการประชุมวิชาการงานนพกรรมคุณภาพ (Quality Fair) ประจำปี 2557

ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “โรงเรียนแพทย์กับการพัฒนาสังคมไทย”

โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช นายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล

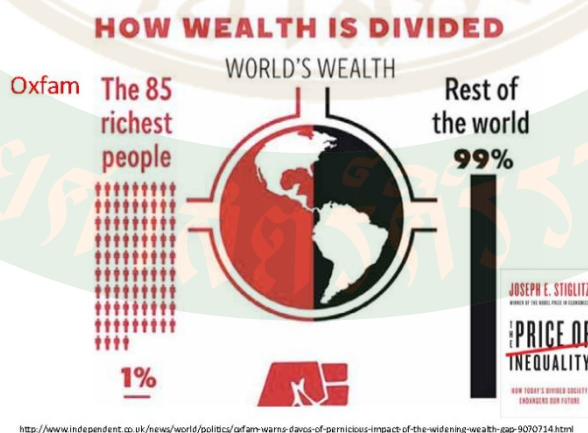
ในฐานะที่โรงเรียนแพทย์เป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่าและทรงพลัง เป็นแหล่งรวบรวมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้เราใช้ความเชี่ยวชาญเหล่านี้เป็นหลักในการนำไปพัฒนาสังคมด้วยการทำงานเชิงระบบ ประเด็นคือการตั้งคำถามว่า ทำอย่างไร ความรู้/ความเชี่ยวชาญ/ผลงานวิจัยที่มี จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมวงกว้างได้ แล้วภาคีมาร่วมกันทำ ใช้ทักษะของภาคีมาร่วมขยายผลและนำกลับไปสู่การพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง จากเดิมมีการทำงานในเชิงปัจเจกผู้ป่วยเป็นราย ๆ ไป แต่สิ่งที่เราควรเพิ่มเติม คือ การทำงานอย่างเป็นระบบนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบ ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด คือ เรื่องของ University - Social Engagement เป็นศัพท์สมัยใหม่ที่เป็นกระแสโลกทางด้านอุดมศึกษา คือ การไม่ลอยอยู่เหนือสังคม ไม่รอให้สังคมเข้าหาแต่จะเดินเข้าหาสังคมเอง

บริบทที่ท้าทาย 6 ประการ เป็นการดำเนินการแบบบูรณาการหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน ได้แก่

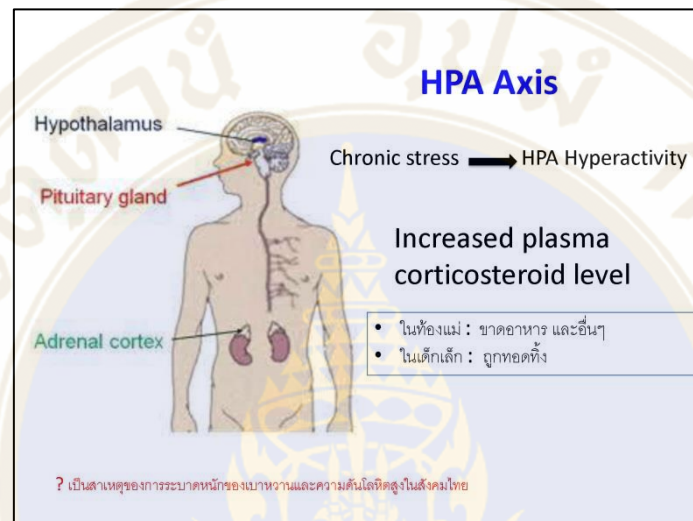
1. ระบบโลก & ระบบประเทศ
2. อุดมศึกษาในฐานะภาคีพัฒนา
3. การพัฒนาพื้นที่ ชุมชน
4. การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21
5. การสร้างความรู้
6. ระบบการบริหารใหม่

1. ระบบโลก & ระบบประเทศ

Oxfam ได้กล่าวว่า มหาเศรษฐีที่รวยที่สุด 85 คนของโลกมีมูลค่าทรัพย์สินรวมกันเท่ากับครึ่งหนึ่งของโลก และหนังสือ The Price of Inequality เขียนโดยนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล บอกว่า คนที่รวยที่สุด

1% ของโลก มีทรัพย์สิน 99% ของโลก ซึ่งตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าโลกกำลังเข้าสู่ยุค Inequality คือ ยุคของความไม่เป็นธรรมทางสังคมหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศไทยก็เช่นกันที่ความเหลื่อมล้ำทางสังคมกำลังทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ในบางประเทศความเหลื่อมล้ำในสังคมมีน้อย เช่น ประเทศแถบสแกนดิเนเวีย ญี่ปุ่น เป็นต้น

ความไม่เป็นธรรมทางสังคมนั้นฝังลึกไปถึง DNA ที่เรียกว่า HPA Axis ได้แก่ Hypothalamus Pituitary gland และ Adrenal cortex ซึ่งทำงานประสานเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ มนุษย์เราต้องมี HPA Axis ที่แข็งแรง แต่ความเหลื่อมล้ำทำให้คนสามารถฝึกฝนเรียนรู้เกี่ยวข้องกับเชิงวิชาการและไม่เป็นวิชาการ ดังนั้นเด็กที่เกิดมาแล้วด้วยโอกาสทางเศรษฐกิจฐานะจะมีความเหลื่อมล้ำสูงกว่าเด็กทั่วไป จากที่กล่าวมา ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้เด็กที่จะเกิดมามีโอกาสเป็นโรคสูงกว่า เมื่อมีการด้วยโอกาสขึ้นมาจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมตามแนวคิดของ Sigmund Freud คือ พฤติกรรมมนุษย์ไม่ได้อยู่ใต้เหตุผลแต่อยู่ใต้จิตสำนึก การฝึกพฤติกรรมเป็นการฝึกความสัมพันธ์ Pre-frontal cortex ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคิดเชิงเหตุผล ความรู้รับผิดชอบ กับ Limbic system ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ชั่ววูบ หรืออารมณ์ฝ่ายต่ำ ซึ่งสุดท้ายแล้ว สมอส่วน Limbic system จะเชื่อมหรือทำตามสมอส่วนดี สิ่งทีกล่าวนี้นี้เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม

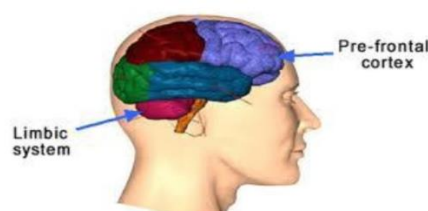
Sigmund Freud : พฤติกรรมมนุษย์ไม่ได้อยู่ใต้เหตุผล

แต่อยู่ใต้จิตใต้สำนึก

การฝึกพฤติกรรม เป็นการฝึกความสัมพันธ์

Pre-frontal cortex - Limbic system

ให้ L ทำงานตามที่ตกลงกับ P ไว้ก่อนแล้ว

จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าอุดมศึกษาต้องมิกสไกในการทำความเข้าใจ และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมทั้งภายในและภายนอกประเทศ กล่าวคือ การพัฒนาอุดมศึกษาที่ยั่งยืนนั้น ต้องสามารถแทนที่ระบอบทุนนิยมที่ไม่ยั่งยืนได้ ซึ่งฝั่งเอเชียทำได้ดีกว่าฝั่งตะวันตก และการเป็นผู้นำของโลกในบางด้าน ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเราไปเรียกร้องผู้เชี่ยวชาญให้เข้ามาทำงานด้านนี้ แต่เป็นการนำการบริหารจัดการให้สามารถใช้ความสามารถในแต่ละบุคคลได้ โดยไม่เป็นการรบกวนเวลาของผู้เชี่ยวชาญมากเกินไป สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การขับเคลื่อนความเป็นธรรมในสังคม

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นโดยรวบรวมแนวทางปฏิบัติงาน เพื่อให้หน่วยงานใช้เป็นเอกสาร แนวทางปฏิบัติงานตามแนวทางของการปฏิรูป ซึ่งหนังสือเล่มนี้การตอบรับจากผู้ปฏิบัติยังไม่ได้เท่าที่ควร

2. อุดมศึกษาในฐานะภาคพัฒนา

คือการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนา ไม่ใช่การเข้าไปถ่ายทอดความรู้หรือการเข้าไปชี้นำว่าความรู้ของตนถูกต้อง ต้องทำตามสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง ในปัจจุบันความรู้ไม่ได้ผูกขาดว่าถูกต้องเสมอไป ต้องมีการผ่านกระบวนการปฏิบัติงานที่เราอาจจะไม่รู้จริงก็เป็นได้ ดังนั้น เพื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้องและครบถ้วนนั้นต้องมีการร่วมกันศึกษาและร่วมกันปฏิบัติด้วยการสร้างนวัตกรรม Resources-based vs. Productivity-based vs. Innovation-based ของทุก sector ในสังคมใช้ creativity / talent ในทุก sector ของสังคมอุดมศึกษาเข้าไปร่วมกับภาคีต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

การทำงานที่เป็นประโยชน์และเชื่อมโยงกับพื้นที่ในสังคม จะต้องเป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำแล้วต้องเกิดความรู้ใหม่ ๆ สามารถอธิบายเหตุและผลได้ชัดเจน สิ่งที่สำคัญคือ การทำงานร่วมกับภาคีในพื้นที่เพื่อการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับพื้นที่นั้น ๆ มากที่สุด

3. การพัฒนาพื้นที่ชุมชน

การสร้างคนด้วยงานพัฒนาพื้นที่ หมายถึง การทำงานพัฒนาพื้นที่และบุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้และเจริญเติบโต ทำให้บุคคลนั้นเกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับจิตใจที่ดีขึ้น ยกตัวอย่างบุคคลที่

เป็นตัวอย่างของการพัฒนาพื้นที่ชุมชน คือ Mr. Jim Yong Kim เข้ารับรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลในฐานะเป็นผู้ผลักดันให้สามารถใช้ยาการรักษาเอดส์ในผู้มีฐานะยากจน เป็นผู้ผลักดันให้บริษัทยาลดราคาในการรักษาเอดส์ทำให้ผู้มีฐานะยากจนสามารถเข้าถึงได้ อีกตัวอย่างหนึ่งคือ Mr. Paul Farmer ซึ่งคือผู้ร่วมรุ่นกับ Mr. Jim Yong Kim ทั้งสองเป็นเพื่อนร่วมรุ่นกันในการเป็นนักเรียนแพทย์ ลักษณะการเรียนรู้ของทั้งสองคน เรียนแบบครึ่งปีเรียนในมหาวิทยาลัย อีกครึ่งปีทั้งสองลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงตามประเทศทั่วกันดาร สิ่งที่สำคัญคือ การเรียนในรูปแบบนี้เป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดมิติทางด้านการเป็นภาวะผู้นำ

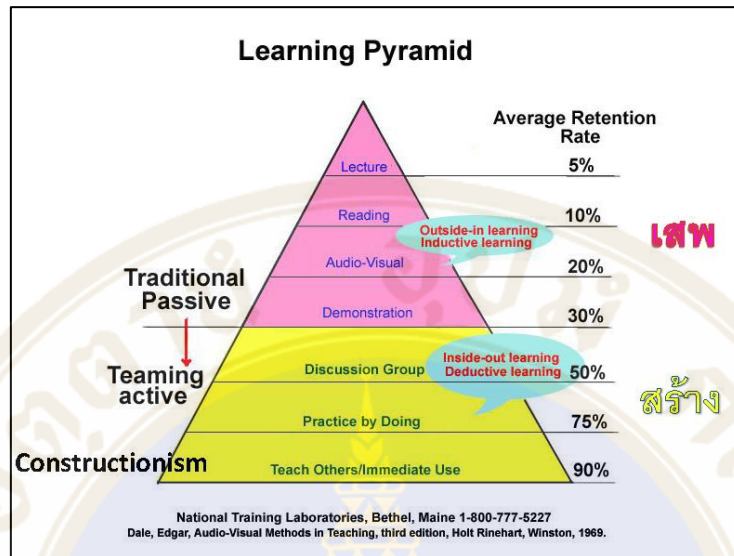

โรงเรียนแพทย์กับการพัฒนาพื้นที่ คือ การร่วมมือกับโรงพยาบาลชุมชน ดูแล “สุขภาพ” คนทุกคนในอำเภอ ตั้งแต่กำเนิดกระทั่งเสียชีวิต โดยมุ่งเน้นการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค ดูแลสุขภาพครอบครัวสุขภาพชุมชน ในแนวทางสนับสนุนให้ทำกันเอง เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เช่น พัฒนาระบบข้อมูลสุขภาพใน IT ที่ส่งต่อให้สถานบริการได้ทันทีที่ต้องการ เป็นเครื่องมือสร้างเครือข่ายบริการ ฯลฯ ร่วมมือกับ 1 จังหวัดจัดเครือข่ายดูแลสุขภาพอย่างบูรณาการ และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข 3 กองทุน เอกชน สสส. หรืออื่นๆ มุ่งเน้นครอบครัว/ชุมชน ดูแลกันเองเป็นที่ฝึกนักศึกษา IPL (Inter-Professional Learning) ทำวิจัยบูรณาการระบบบริการ สร้างเสริมสุขภาพ ข้อมูล มาตรการการเงิน ฯลฯ

4. การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ใช่การสอน ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการเรียนโดยการสร้างความรู้ขึ้นภายในตนเอง (Active Learning, Learning by Doing) การเรียนนั้นผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำด้วยตนเอง มีการเรียนรู้เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการ

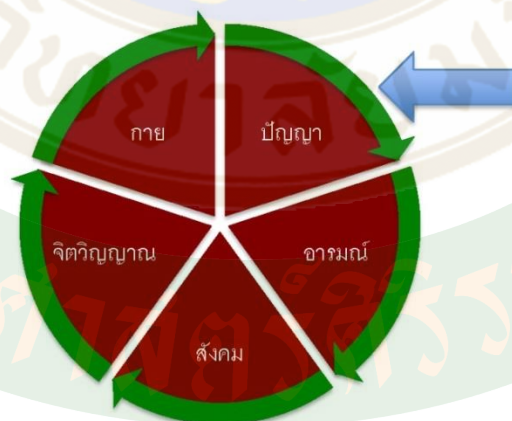
ครู/อาจารย์ แห่งศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ครูสอน แต่ต้องเป็นครูฝึก (coach), L. Facilitator ต้องมีทักษะชวนให้นักเรียนนักศึกษาทำ reflection / AAR มีทักษะในการประเมินความก้าวหน้าหรืออุปสรรคของผู้เรียน (Embedded Formative Assessment) มีทักษะในการให้ Feedback ที่ดีกระตุ้นก่อให้เกิด Forward Thinking และทักษะที่ผู้สอนควรมีทักษะสุดท้ายคือ ทักษะการวัด Annual Net Gain ของการเรียนรู้ของผู้เรียน

การเรียนการสอนสมัยใหม่ไม่ควรใช้การเรียนการสอนแบบ Lecture, Reading, Audio - Visual, Demonstration เพราะสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับนั้นเทียบไม่ได้กับการเรียนแบบ Discussion Group, Practice by Doing, Teach Others / Immediate Use ซึ่งการเรียนการสอนแบบนี้ผู้เรียนจะเกิดการรับรู้ได้มากกว่า

เนื่องจากโลกยุคใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก การเรียนการสอนจึงต้องเป็นแบบ Transformative Learning คือ การเรียนให้เกิดทักษะภาวะผู้นำ (Change Agent) ถ้าเมื่อไหร่เป็นการสอนแบบถ่ายทอดความรู้ ทักษะภาวะผู้นำจะไม่เกิด ผู้สอนจะต้องรู้จักให้ผู้เรียนตอบคำถามด้วยเหตุและผล (Learning by Doing) โดยกระบวนการเช่นนี้จะก่อให้เกิดการเรียนแบบพัฒนาการรอบด้านในทุกมิติ

การเรียน/ฝึกเพื่อพัฒนา 5 ด้าน

เรียนให้ได้ทักษะ

และพหุปัญญา

หนังสือ The Heart of Higher Education กล่าวว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เปราะบางจะพังเปื่อยเทียบ การเรียนรู้จะติดอยู่เสมอถ้าเราไม่รู้จักขัดแย้งในทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ทั้งหลาย เปรียบความรู้เป็นสมมุติ (assumption) ปัญหาของการเรียนรู้ คือ การยึดมั่นถือมั่นความรู้ จนไม่กล้าคิด

การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนทำและคิดไตร่ตรอง (Reflection / AAR) เรียนเถียง หนึ่งคำถาม มีหลายคำตอบ ครูไม่สอนไม่ตอบ เน้นการทำทนายให้ผู้เรียนหาคำตอบเอง เรียนรู้การบริการเพื่อสังคม ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น

สร้างห้องเรียนกลับทาง คือ การสร้าง Flip the Classroom กลับทางห้องเรียน เรียนวิชาที่บ้านทำ “การบ้าน” ที่ห้องเรียน ใช้ห้องเรียนเพื่อการเรียนการสอนแบบรู้จริง (Mastery Learning)

5. การสร้างความรู้ (การวิจัย)

การลงพื้นที่ปฏิบัติงานจะต้องไม่ใช่เป็นการใช้ความรู้เพียงอย่างเดียว เราจะต้องนำกลับมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนารูปแบบการปฏิบัติงานที่สามารถตอบโจทย์ได้ในอนาคต การวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ เป็นการนำการวิจัยตามวิชาการมาเผยแพร่ใช้ในสังคม โดยผู้เรียนใช้เวลา 50% ในการเรียนการสอนในพื้นที่ ห้องเรียน อีก 50% เป็นการต่อยอดการวิจัยแบบชาวบ้าน ผ่านกระบวนการ Learning - Service - Research คือการทำกิจกรรมเพียงอย่างเดียวแต่สามารถตอบสนองได้ครบทุกกระบวนการ

เป็นสิ่งเดียวกัน

6. ระบบการบริหารใหม่

ระบบการบริหารใหม่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุน University - Society engagement และยกย่องผลงานวิชาการรับใช้สังคม ให้อาจารย์หรือนักศึกษาออกไปเรียนรู้ในชุมชน โดยมีหน่วย Real - Sector Engagement มีเจ้าหน้าที่ที่มีทักษะ มีหน่วย University - Society Engagement ในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การเขียนหลักสูตรใหม่เปิดช่องให้เกิดการเรียนรู้ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น โดยการมุ่งเน้นวิธีเข้าสู่ตำแหน่งวิชาการ

สรุป

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช กล่าวสรุป โรงเรียนแพทย์เพื่อการพัฒนาสังคมนั้น ต้องใช้พลัง ICT มาช่วย ทำให้การเรียนรู้เป็นการปฏิบัติจริง ICT จะทำให้ผู้สอนสามารถติดตามผู้เรียนได้มากขึ้น

การเรียนรู้ในยุค ICT คือ การทำงานในสถานการณ์จริง Authentic Learning และ E-Coaching/Reflection ให้บรรลุจริง Mastery Learning ตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของอุดมศึกษา ในฐานะภาคีพัฒนา ซึ่งความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ จะนำไปสู่ปัญญาปฏิบัติ (Phronesis) เราจะต้องสกัดเอาความรู้เหล่านั้นออกมา ทำให้เกิดปัญญาที่เป็นรูปธรรม ดำรงวิชาการ อันจะนำไปสู่**ระบบการจัดการใหม่**

ระบบการจัดการคู่ขนาน

ระบบการจัดการคู่ขนาน เป็นการบริการจัดการในรูปแบบเดิมที่เป็นการตั้งรับในโรงเรียนแพทย์ และการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ คือ การรุกเข้าไปสร้างสรรค์ในพื้นที่ Synergy ร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทย

ผู้ถอดบทเรียน	นางสาวสุภารัตน์ พันธุ์เอื้อน
ผู้ตรวจสอบบทเรียน	นางสาวสมใจ เนียมหอม

วิทยากรร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช
 นายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล